

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KİŞİSEL VE İŞ YAŞAMINA İLİŞKİN ÖZELLİKLERİ, MOTİVASYONLARI VE BEKLENTİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BANDIRMA ÖRNEĞİ

Serap PALAZ*
Berna TURGUT**

ÖZET

Bu çalışmanın genel amacı Balıkesir ili Bandırma İlçesinde faaliyette bulunan kadın girişimcilerin profillerini, işe ilişkin motivasyon kaynaklarını, beklentilerini ve bakış açılarını belirlemektir. Araştırma, Bandırma bölgesinde yer alan tesadüfi olarak seçilmiş 85 kadın girişimci ile yüz yüze görüşme ve anket metoduyla yapılmıştır. Yapılan çalışmada, girişimcilerin demografik özellikleriyle birlikte, çalıştıkları sektör, gelecek ile ilgili planları, yaşadıkları güçlükler, ne tür riskler aldıkları, işe girişte onları motive eden itici ve çekici faktörlerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularının, girişimci kadınları desteklemek ve teşvik etmeye yönelik projeler, programlar ve politikalar üretmeyi planlayan sivil ve resmi organizasyonlarda karar verici pozisyonlarda bulunanlara önemli bilgiler sağlayabileceği beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimci, Motivasyon, Cinsiyet, Girişimcilik Özellikleri.

ABSTRACT

Main purpose of this study is to determine the profiles, perspectives, expectations and motivational sources considering the business of female entrepreneurs in the region of Balıkesir, Bandırma. The research has been conducted with 85 female entrepreneurs who have been chosen by random sampling method. The research method is based on the individual interviews (face to face) and questionnaires. The study examined demographic characteristics of female entrepreneurs, together with, the working sector, future plans, kinds of difficulties and risks faced through also pulling and pushing factors in starting up the business. The results of the research can supply considerable information to civil and official organizations' decision makers who are planning to encourage the female entrepreneurs with projects, policies and programs.

Keywords: Entrepreneurship, Female Entrepreneur, Motivation, Gender, Characteristics of Entrepreneurship.

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F, Ç.E.E.İ. Bölümü

** Öğr. Gör., Balıkesir Üniversitesi Bandırma Meslek Yüksek Okulu

1. GİRİŞ

Girişimciliğin ekonomik kalkınmada önemli bir dinamik olduğu tüm dünya ülkelerinde kabul edilmektedir. Ekonomik gelişmesinin sağlanması, yeni işlerin yaratılması, dolayısıyla işsizliğin önlenmesi ve ayrıca kişisel gelişime yaptığı katkılar göz önünde bulundurulduğunda girişimciliğin neden son yıllarda hem hükümetler hem de sivil toplum örgütleri tarafından bu kadar çok desteklendiği daha iyi anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik büyüme ve yeni iş yaratma konusunda büyük ölçekli hantal devlet işletmelerine göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle, Birleşmiş Milletlerin Arap ülkeleri üzerine yaptığı araştırma raporunda bu ülkelerde yaşanan karmaşık ve derin görünen sosyal ve ekonomik sorunların, gelişen özel sektörün özellikle küçük işletmelerin yenilikçi yapıları sayesinde çözülebileceğini belirtmiştir (Dechant ve Al-Lamky, 2005).

Girişimciliğin tanımı konusunda farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte, bütün tanımlarında yenilikçi olduğu düşüncesi hep yer almaktadır. Girişimciliği risk ve belirsizlik koşulları altında kazanç elde etme ve büyüme amacı ile yenilikçi bir ekonomik organizasyonu oluşturmak olarak tanımlayabiliriz (Dilsiz ve Kölük, 2005). Girişimciler ise genellikle projeleri başlatan ve geliştiren; bir şeylerin olması için beklemeyen, aksine sorunları ve doğabilecek sonuçlarını gören ve kontrol eden kişiler olarak kabul edilmektedirler (Koçel, 2003:87).

Girişimciliğin önemi, toplum içerisindeki imkânları en etkin şekilde kullanarak refah artışı yaratmalarından kaynaklanmaktadır. Böylece girişimcilerin içinde buldukları ekonomi açısından da önemli fonksiyonlara sahip oldukları söylenebilir. Bunları, yeni mal ve hizmet üretmek, yeni üretim biçimleri geliştirmek, yeni organizasyonlar kurmak ve yeni pazar kanalları ve yerleri bulmak şeklinde sıralayabiliriz. Sonuçta girişimciler ekonomik büyümenin dinamosudur. Girişimciler yeni düşüncelerin yaratılması, yayılması ve uygulamasını hızlandırarak içinde buldukları sektörleri geliştirerek ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır.

Son yıllarda kadın istihdamının özel bir alanı olarak kadın girişimciliğine yönelik yoğun bir ilgi mevcuttur. Özellikle kadınların işgücüne katılım oranlarının oldukça düşük düzeyde olduğu ülkelerde kadınlara yeni istihdam olanakları yarattığı için hükümetler tarafından teşvik edilmektedir. Avrupa Birliği, 2000 yılında Lizbon'da yapılan Avrupa Konseyi Toplantısında, 2010 yılı için belirlenen kadın istihdamının %60 olduğu hedefe ulaşabilmesi için özellikle kadın girişimciliğini hem kadınları iş sahibi yaptığı hem de yeni iş olanakları açtığı için desteklemekte ve teşvik

etmektedir. 2003 yılında Avrupa Komisyonu buna ek olarak Avrupa'da girişimciliğin genel karakteristikleri, önemi ve mevcut durumunu gösteren bir belge yayımlayarak, daha küçük ve daha yenilikçi işletmelerin kurulmasının özendirilmesi ve vergi sisteminin daha istihdam yanlısı hale getirilmesi doğrultusunda kararlar almıştır (Sarri ve Trihopoulou, 2005). Aynı şekilde, ülkemizde de çok düşük olan kadın istihdam oranlarının artırılmasında kadın girişimciliği önemli bir alternatif olarak desteklenmekte özellikle AB ile yapılan ortak projelerle girişimcilik eğitimleri verilmektedir.

Eurostat tarafından yayımlanan Avrupa Birliği İşgücü Araştırmasının 2007 yılı sonuçlarına baktığımızda AB-27 ülkeleri içinde 15-64 yaş grubu ortalama kadın istihdam oranının yüzde 58.3 olduğunu buna karşılık Türkiye'de ise yüzde 23.8'lerde bulunduğu görülmektedir. Aynı şekilde kadın istihdamının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, AB-27 ortalamasına göre, kadınların %4.7'si tarımda, %14.6'sı sanayide ve %80.7'si de hizmetler sektöründe bulunmaktadır. Türkiye de ise kadın istihdamının nerdeyse yarısı (%47.4) tarım, %14.8'si sanayide ve %37.8 ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır (TİSK, 2008). Kadınların işgücüne katılımının Türkiye'de bu kadar düşük olmasının en önemli nedeni, istihdam edilebilirliklerinin yetersiz olmasıdır. Kadınların mesleki beceri ve nitelik eksikliği, işgücü piyasasına girmelerini engellemektedir (KSGM, 2008). Kadınlar kırsal alanlarda özellikle ücretsiz aile işçisi olarak tarım sektöründe istihdam edilebilme olanağına sahip iken kentsel alanlarda sanayi ve hizmetler sektöründe yeterince eğitim, tecrübe ve yeterli vasıflara sahip olamadığı için istihdam edilebilme olasılığı düşmektedir. İşteki duruma göre kadın istihdamı incelendiğinde kadınların %14'ü kendi hesabına ve işveren konumunda çalışmakta, %47'si herhangi bir ücret ya da yevmiye karşılığında çalışmakta, %39'u ücretsiz aile işçisi olarak çalışma yaşamında yer almaktadır (TÜİK, 2008).

Dünyanın birçok ülkesinde son 30 yıldır özellikle, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve İngiltere'de kadın girişimci sayısı sürekli bir artış göstermektedir. Örneğin, ABD'de 1980li yıllarda yaklaşık %20'lerde olan kadınların sahip olduğu küçük işletme sahipliği 1992'de ikiye katlanmış, 1999'larda ise bu oran %50'lere ulaşmıştır. 1990'ların ortasında İngiltere'de kadınların sahip olduğu işletme sayısı toplam işletme sahipliğinin neredeyse üçte dördünü oluşturmaktadır. Fransa'da kadınların % 26'sı Yunanistan'da ise %21.3'ü kendi adına ve hesabına çalışmaktadır (Sarri ve Trihopoulou, 2005). Bu oranlar Türkiye ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek görünmektedir. Türkiye'de kadınların hem işgücüne katılım oranları hem de ücretli istihdamda bulunma oranları bu ülkelere göre daha düşüktür. Türkiye'de kadın girişimcilerin ekonomik ve sosyal hayattaki rolü ancak 1990'lardan sonra anlaşılmiş ve desteklenmeye başlamıştır. Aynı şekilde,

Türkiye’de akademik anlamda kadın girişimci üzerine yapılan araştırma ve çalışmalarda ancak 1990’lı yıllarda başlamıştır.

Türkiye’de kadın girişimciler üzerine yapılan çalışmalarda, kadınlarımızın en çok iş kurma aşamasında ve işin başarılı bir şekilde devamlılığını sağlamada problem yaşadıkları belirtilmiştir. Kadınların önündeki en önemli engellerin ise başlangıç sermayesi bulma, uygun hammadde, bina ve müşteriler temini, müşteri güvensizliği ve kendilerine yönelik toplumsal önyargılar olduğu tespit edilmiştir (Çelebi, 1997; Ufuk ve Özgen, 2001; Yetim, 2002). Bütün bu zorluklara rağmen girişimciliğin hem aile ekonomisine yaptığı olumlu katkı, hem de daha geniş perspektifle ulusal ekonomiye yaptığı katkı göz önünde bulundurulduğunda kadınlar için kendini gerçekleştirme ve topluma katkıda bulunmada önemli bir işleve sahip olduğu görülmektedir (Ufuk ve Özgen, 2001; Dechant ve Al-Lamky, 2005).

Dünyada ve Türkiye’de kadın ve erkek girişimciler üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda da genellikle demografik özellikler açısından kadın ve erkek girişimcilerin birbirine benzediği fakat, iş ve sektör seçiminde, finansal stratejilerinde, işletme yapısı ve işleyişinde ve risk yönetiminde kadınların erkek girişimcilerden çok farklı özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır (Ufuk ve Özgen, 2001; Grene, v.d., 2003). Bu farklılıklar, girişimcilik sektörünün eşsiz bir bileşeni olan kadın girişimcilerin neden özel olarak incelenmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Girişimciliği bir bütün olarak cinsiyet ayırımı yapmadan inceleyen çalışmaların girişimci kadın sorunlarının açıklanmasında ve sorunların çözümünde yetersiz kaldığı görülmüştür. Kadın ve erkek girişimciler bazı açılardan ortak özellikler ve benzer ekonomik sorunlar paylaşıyorlar da, motivasyon, amaç, organizasyon, risk yönetimi, sorunların çözümü ve kaynaklara ulaşım konularında farklı bakış açılarına sahiptirler (Grene, v.d., 2003). Bu çalışmanın genel amacı Balıkesir ilinin Bandırma İlçesinde faaliyette bulunan kadın girişimcilerin profillerini, işe ilişkin motivasyon kaynaklarını, beklentilerini ve bakış açılarını belirlemektir. Araştırma bulgularının, girişimci kadınları desteklemek ve teşvik etmeye yönelik projeler, programlar ve politikalar üretmeyi planlayan sivil ve resmi organizasyonlarda karar verici pozisyonlarda bulunanlara önemli bilgiler sağlayabileceği beklenmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN MATERYAL VE YÖNTEMİ

Araştırmanın ana materyalini Balıkesir Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlı Bandırma ilçesinde faaliyette bulunan kadın girişimciler oluşturmaktadır. 2008 Mayıs dönemi itibarıyla Bandırma ilçesinde Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlı olan kadın girişimci sayısı 629’dur. Fakat belirtmek gerekir ki bu sayının tam olarak gerçeği yansıttığını düşünmek

doğru olmayabilir. Çünkü kadın üye veya ortaklık olarak görünen bazı girişimlerin aslında kadın girişimi değil, eşlere veya ailenin diğer erkek üyelerine paravan olarak kurulmuş girişimlerden olabilmektedir. Bu çalışmada Bandırma ilçesinde girişimci olarak çalışan kadınların genel niteliklerini belirlemek amacıyla tesadüfi olarak seçilmiş yaklaşık 150 kadın girişimciye anket dağıtılmış fakat 85 adeti tamamlanmış halde geri dönmüş ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bandırma İlçesi nüfus yoğunluğu yaklaşık olarak km²'ye 204 kişi düşen kara, hava, deniz ve demir yolu ulaşımının tümünün gerçekleşebildiği oldukça gelişmiş bir ilçedir. Kent nüfusu 112,747'ye ulaşmış bulunmaktadır. Bandırma İlçesi toplam nüfusunun %90'dan fazlası okuma-yazma bilmekte, %59'u da aktif çalışma yaşı kabul edilen 20-64 yaşları arasında bulunmaktadır. Nüfus büyüklüğü bakımından Bandırma İlçesi, Balıkesir İli içinde Merkez İlçeden sonra ikinci, Türkiye genelinde de ilk 20 ilçe arasında yer almaktadır. Bandırma, Türkiye'nin en gelişmiş yöresi olan Marmara Bölgesinde İstanbul-Izmir- Bursa gibi en büyük metropollerin köşelerini teşkil ettiği üçgenin nerdeyse tam ortasında bulunan ve hızlı sanayileşen bir kenttir (http://www.balikesir.gov.tr/pgae_blank1.asp?id=49).

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan anket Hisrich ve Brush (1988); Çelebi (1997); Ufuk ve Özgen (2001); Hisrich ve Peters (2002) ve Sarri ve Trihopoulou (2005)'in konuyla ilgili yapmış oldukları çalışmalar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Söz konusu anket formu dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmaya katılan girişimci kadınların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler sorulmuştur. İkinci bölümde iş yaşamına ilişkin bilgiler elde etmeye yönelik sorular, üçüncü bölümde ise yönetim fonksiyonlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Anketin son bölümünde kadın girişimcilerin iş ve aile yaşamına ilişkin yaşadıkları sorunları tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Araştırmanın uygulamaları 1 Mayıs ve 31 Temmuz 2008 tarihleri arasında yüz yüze görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında tesadüfi olarak seçilen 10 girişimci kadın ile pilot bir çalışma gerçekleştirilmiş ve bu kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde gerekli düzenlemeler yapılarak ankete son şekli verilmiştir. Araştırmamızın amaçları doğrultusunda tanıtıcı istatistikler ve Ki-kare bağımsızlık testi yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin değerlendirme işlemi SPSS Version 16 (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Girişimci kadınların Demografik Özellikleri

Araştırmanın ilk bölümünde girişimci kadınların ailesi ve kendisine ilişkin bilgiler tespit edilmeye çalışılmış ve toplanan bilgiler şu şekilde ortaya çıkmıştır. Görüşme yapılan kadın girişimcilerin %70'inin 26-45 yaş aralığında olduğu, %22,4'ünün 46 ve üstü yaş grubunda olduğu, %7'inin ise 18-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Girişimci kadınların %74'ü evli olup, %23'ü, 1 çocuk sahibi, %43'ü, 2 çocuk sahibidir. Dolayısıyla kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğu orta yaşlarda evli ve çocuklu bayanlardan oluşmaktadır. Çocukların yaş ortalamaları 15,7 olup, kadınların çocuklarını ancak büyüttükten sonra girişim konusunda teşebbüste buldukları söylenebilir. Benzer şekilde Türkiye'de yapılan çalışmalarda kadınların genellikle orta yaş grubunda buldukları, evli ve çocuklu oldukları vurgulanmaktadır (Çelebi, 1997; Ufuk ve Özgen, 2001; Yetim ve Tatlıdil, 2004).

Eğitim durumlarına bakıldığında, %43,5'i lise, %25'i lisans ve üstü eğitim almışlardır. İlk ve ortaokul mezunu kadınların oranı %32'dir. Görüşülen kadın girişimcilerin eğitim düzeyi yüksek olmamakla birlikte, eşlerinin %31,2'si ilköğretim, %19,5 lise %30 lisans ve üstü mezundur. Mesleki statü bakımından eşlerin durumu incelendiğinde %25 serbest meslek sahibi, %18 esnaf ve sanatkâr, %14 emekli, %11 işçi, %8,2 memur olduğu görülmektedir. Kadın girişimcilerin eşlerinin büyük çoğunluğunun kendileri gibi kendi işinin sahibi olan erkekler olduğu, yapılan diğer çalışmalarla da elde edilmiş bir sonuçtur (Çelebi, 1997; Ufuk ve Özgen, 2001). Kadın girişimcilerin %74'ü ev işlerini yürütmek ve çocuk bakımı konusunda kendilerini birinci derecede sorumlu hissetmekte ve %45,5'i ev işlerini yürütmek ve çocuk bakımı için destek almamaktadır. Sadece temizlikçi desteği alanlar %24 hem temizlikçi hem bakıcı desteği alanlar ise sadece %2,6'dır. Eş'in ailesinden veya kadının kendi ailesinden destek alma oranı ise %15'dir. Sahip olunan çocukların yaş ortalamasının 15 olmasına rağmen kadınlarımızın yapmakta oldukları iş ve karşılaştıkları pek çok güçlüklerle birlikte kısıtlı bakım imkânları ile çocuklarını büyütmede olduklarını söylemek mümkündür.

İş Yaşamına İlişkin Özellikleri

İş yaşamına ilişkin bilgiler ise şu şekilde bulunmuştur; araştırma kapsamındaki kadınların %57'si girişimci olmadan önce çalıştıklarını, %39'u ise çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Daha önce çalışmakta olan kadınların %15,6 serbest meslekte, %10,4'ü esnaf ve sanatkâr olarak ücretli, %11 memur, %7 işçi, %6'sı aynı işte ücretli, %3'ü ücretsiz aile işçisi, %5'i ev eksenli %2,4'ü emekli ve %1,2'si işveren olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir. Girişimci olarak 8 yıl ve üzeri bir süredir iş hayatında bulunan kadınlar %70 olup, 2-4 yıl arası %13, 5-7 yıl arası %9'dur. 1 yıl ve daha az zamandır

çalışanların oranı % 7'dir. Dolayısıyla bu çalışma kapsamındaki girişimci kadınlarımızın oldukça tecrübeli olduklarını söyleyebiliriz.

İlkkaracan'ın (2008) belirttiği gibi girişimci olmak için iki ön koşul vardır; bunlardan ilki iş deneyimi diğeri de sermaye (kendi birikimi veya kredi alabilirlik) birikimidir. Yapılan çalışmalarda ücretli olarak istihdam edilerek önce bir işyerinde çalışmak bu iki ön koşulu sağlamanın yolu olarak belirtilmektedir. Hiç çalışma deneyimi ve birikimi olmadan, direk 'ev kadın'lığından girişimciliğe geçişin zor olduğu bu yüzden önce kadınların işgücüne katılımlarını yani ücretli istihdam oranlarını arttırmak gerektiğini söylemektedir. Deneyimli, daha önce işgücüne katılmış kadınların ve birikim sağlayabilen veya sağlayabilenler arasından daha çok başarılı girişimci kadınlar çıkabileceği vurgulanmaktadır. Bu araştırmadaki kadınların yarısından fazlasının, yaklaşık %60'ının daha önce çalışma deneyimine sahip olması iş hayatında başarılı olabilme olasılıklarını da arttırmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Kadın Girişimcileri Motive Eden Faktörler

Gelişmiş ülkelerde girişimciliği motive eden faktörlerle ilgili yapılan çoğu çalışmada kadınlarla erkekler arasında çok büyük bir fark olmadığı, genellikle bağımsız çalışma, başarıma ve zenginliğin hep ilk sıralarda yer aldığı belirtilmiştir (Sarri ve Trihopoulou, 2005). Fakat sadece kadınlar üzerine yapılan son çalışmalarda, işe başlamada kadınları motive eden faktörlerin ya "itici" yani olumsuz şartlardan kaynaklanan veya "çekici" yani olumlu fırsatlardan kaynaklanan nedenler olduğu bulunmuştur. İtici faktörler için, işsizlik, ailede yaşanan ekonomik sorunlar, mevcut işinden memnun olamamak, şeffaf tavanlar ve ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklarından dolayı esnek çalışma saatlerine ihtiyaç gibi zorunluluk nedenlerini sıralayabiliriz. Çekici faktörler için ise başkalarına yardım etme, başarıma isteği, sosyal statü, zenginlik ve güç gibi nedenleri sayabiliriz (Dechant ve Al-Lamky, 2005). Kadınlar için işe başlamada çekici ve itici faktörlerin birbirini tamamen ikame eden etkenler olmadığını, bazen hem başarıma isteği hem de aile içi yükümlülüklerini de bir arada yürütebilmek için yani esnek çalışma saatlerinden dolayı kadınların kendi işlerini kurmak isteyebildikleri görülmüştür. Araştırmamıza konu olan kadınların girişimci olmalarında kendilerini motive eden faktörlerin önem dereceleri gösteren Tablo 1'de görüldüğü gibi çekici ve itici faktörlerden oluşan bir kombinasyon söz konusudur. Kadın girişimciler, öncelikle güçlü bir başarıma isteği, başkalarına faydalı olabilme ve sosyalleşme arzusundadır. Bunlarla birlikte, ekonomik bağımsızlığa sahip olmak ve kendi işinin patronu olabilmek girişimci olmada kadınları motive eden çekici faktörleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte Ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan ve kadınları iş kurmaya yönelten itici faktörlerden aile gelirine katkı sağlama ihtiyacı %72 oranında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca, girişimci kadınların eğitim durumu ile onları motive eden itici ve çekici faktörler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı Ki-kare bağımsızlık testi ile tespit edilmeye çalışılmış ve şu sonuçlar bulunmuştur. Lisan ve lisansüstü eğitime sahip olan kadınların itici faktörlerden ziyade çekici faktörlerden etkilendiği ($\chi^2 = 14,387$, $p= 0,006$), buna karşılık lise ve altı eğitime sahip olan girişimci kadınların ise itici faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir ($\chi^2 = 11,962$, $p= 0,018$). Aynı şekilde, yaş ile motive edici faktörler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiş ve sadece 18-25 yaş grubu arasında çekici faktörlerden sosyalleşme isteğinin önemi ortaya çıkmıştır ($\chi^2 = 6,000$ $p= 0,005$).

Tablo 1. Kadınların Girişimci Olmalarında Kendilerini Motive Eden Faktörler

<i>İtici ve çekici faktörler</i>	<i>Önemli</i>	<i>Önemli</i>	<i>Önemli</i>	<i>Önemli</i>	<i>Toplam</i>	
	<i>Değil</i>	<i>Değil</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Aile gelirin katkı için	22	%26,0	61	%72,0	85	100
Mevcut işinden memnun olmadığı için	47	%55,3	28	%33,0	85	100
Esnek çalışma saatleri için	40	%47,1	39	%46,0	85	100
İş piyasasında kendine uygun iş bulamadığı için	50	%58,8	25	%29,4	85	100
Ekonomik bağımsızlığa sahip olmak için	21	%24,7	60	%70,6	85	100
Kendi işinin patronu olma isteği	24	%28,2	55	%64,7	85	100
Başarma isteği	9	%10,6	71	%83,5	85	100
Kendini gerçekleştirme isteği	18	%21,0	60	%70,6	85	100
Başkalarına faydalı olma isteği	13	%15,3	66	%77,6	85	100
Sosyalleşme isteği	14	%16,5	65	%76,5	85	100
Zenginlik ve güç için	34	%40,0	45	%53,0	85	100

Yapılan araştırmalar kadınların genellikle işle birlikte annelik rollerini daha iyi gerçekleştirebilmek için girişimci olmayı tercih ettiklerini buna karşılık erkeklerin ise para kazanma arzusu nedeniyle girişimci olmayı tercih ettiğini göstermektedir. Bu sonuç kadın ve erkeklerin toplumdaki farklı sosyal sorumluluklarına yani kadınların ev işi ve çocuk bakımından sorumlu olduğu, erkeklerin ise para kazanmak ve evi geçindirmekle yükümlü olduğu anlayışının toplumda hâkim olmasına bağlanmaktadır (Arat, 1993; Çelebi 1997).

Sermaye Temini

Çalışmamızda işe başlarken sermayenin temini hususunda, kadın girişimciler % 71 gibi çarpıcı bir oranda kişisel veya ailevi tasarruflardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bunda ülke ekonomisinin getirdiği belirsizlikler, banka kredisi bulma ve kullanmada yaşanan sorunların etkisi büyüktür (Ufuk ve Özgen, 2001). Kadın girişimciler modernleşmenin bir

göstergesi olarak ele alabileceğimiz kurumsal kaynaklı krediler kullanmak yerine genellikle kendi öz kaynaklarını veya aile desteğini almışlardır. Özellikle kadınlar finansal güvenilirliklerini belgeleyecek finansal kayıtlara sahip olmadıklarından genellikle borç veren kuruluşlarla zorluklar yaşamaktadırlar. Çünkü borç veren kuruluşlar iş tecrübesi, pazar şartları, üretilecek ürün veya servisin yapısı gibi konularla ilgilenmekte birçok kadın girişimci ise bu tür bilgilere sahip olamadıkları için, genellikle eşlerinin ve iş ortaklarının desteğini almak veya kendi kişisel birikimleri ile işe başlamak zorunda kalmaktadır (Güney, 2006: 39).

Araştırma kapsamındaki girişimci kadınların iş kurarken % 52'si kendi inisiyatifleriyle, % 27'si ailesi ile birlikte, % 20'si eşi ile % 3'ü çevre desteği ile karar verdiğini belirtmiştir. İş kurma ve faaliyetler aşamasında ise, %52 aile desteği alırken, % 30'u eşinden, % 7,8'i arkadaşlarından destek aldığını belirtmiştir. Kadın girişimcilerin yarısından fazlası iş kurma konusunda kendisi karar vermiştir fakat iş kurma faaliyetleri esnasında, yine yarısından fazlası aile desteği aldığını ifade etmiştir. Bu sonuç bu konuda yapılan benzer çalışma sonuçlarını da destekler niteliktedir; aynı şekilde Çelebi vd., (1993) araştırmalarında kadınların %61.8'i, Ufuk ve Özgen'in (2001) çalışmasında ise kadınların %59.1 girişimci olmadaki kendi kararını kendi verdiğini belirtmiştir.

Sektör Seçimi

Araştırmamızda, kadınların % 51'i ticaret, % 33'ü hizmet, % 15'i ise imalat ve sanayi sektöründe çalışmaktadır. Kadın girişimciler üzerine yapılan araştırmalar işyeri sahibi kadınların büyük çoğunluğunun hizmet ve ticaret sektöründe yoğunlaşmasının nedenini geleneksel olarak endüstrilerin mesleklere göre ayrımlaşırılmasından kaynaklandığını belirtirler. İmalat ve sanayi sektöründe erkekler için, hizmet sektöründe ise kadınlar için daha fazla istihdam fırsatları mevcuttur. Ayrıca kadınların iş sektörü seçiminde tercihleri ister istemez daha önceki iş deneyimleri, iş fırsatları, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir (Coleman, 2002). Ayrıca girişimci kadınların büyük bir çoğunluğu (% 80) tek kişi işletmesi olarak ve % 20'si ise ortaklık şeklinde faaliyette bulunmaktadır. Araştırma kapsamında işletme büyüklükleri incelendiğinde 1-49 çalışana sahip 69 işletme (%81), 50-249 çalışana sahip 8 işletme (%10), 250-499 çalışan ve 500 ve üstü çalışana sahip birer işletme tespit edilmiştir. Dolayısıyla, kadın girişimcilerimizin genellikle küçük ticari işletmeler çalıştırdıklarını söyleyebiliriz. Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Çelebi, N, Tokuroğlu, B. & Baran, A. ,1993; Ufuk ve Özgen, 2001).

Karşılaşılan Engeller

Yapılan araştırma kapsamında yer alan kadınların iş kurma aşamasında yaşadıkları sorunlar incelendiğinde, en önemli sorun olarak sermaye temini (%58.8) belirtilmiştir. Bunu, kiraların yüksek olması (%55), pazarda tanınmamış olmak (%52), bürokratik işlemler, (%51.8), uygun yer seçimi (%50.6) ve uygun eleman ve materyal seçimi izlemektedir (bakınız Tablo 2). Bandırma’da faaliyette bulunan girişimci kadınların iş kurarken yaşadıkları sorunlar Türkiye’nin farklı bölgelerinde girişimci kadınlar üzerine yapılan araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir, kadınlar her yerde benzer sorunlarla baş etmek zorunda kalmaktadır (Çelebi, 1997; Ufuk ve Özgen, 2001; mersin).

Tablo 2. Kadın Girişimcilerin İş kurma Aşamasında Karşılaştıkları Zorluklar

<i>İş kurma aşamasında karşılaşılan zorluklar</i>	<i>Önemli Değil</i>		<i>Önemli Değil</i>		<i>Toplam</i>	
	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Sermayesinin temini	12	%14,0	50	%58,8	85	100
Bürokratik işlemler	18	%21,2	44	%51,8	85	100
Deneyimsizlik	29	%34,1	30	%35,3	85	100
Uygun yer seçimi	17	%20,0	43	%50,6	85	100
Kiraların yüksek olması	11	%15,3	50	%55,0	85	100
Uygun eleman temini	13	%22,4	47	%50,6	85	100
Uygun materyal temini	19	%22,0	43	%50,6	85	100
Pazarda tanınmamış olmak	18	%21,0	44	%52,0	85	100
Aile ile ilgili sorunlar	30	%35,3	32	%38,0	85	100
Toplam	85	%100	85	%100	85	100

Kadın girişimciler işyerini kurduktan sonraki yaşadıkları sorunlarını ise önem derecesine göre şu şekilde belirtmişlerdir; pazarın durgun oluşu (%85), vergi ödemeleri (%81), borç ödemeleri (%80), elemanlarla ilgili sorunlar (%67), aşırı yorgunluk (%63), bürokratik engeller (%65) ve aile ile ilgili sorunlar (%50). Kadınların faaliyetleri ile ilgili karşılaştıkları sorunlar daha çok ülke ekonomisinde yaşanan sıkıntılardan kaynaklı finansal zorluklardır.

Kadın girişimcilerin eğitim seviyeleri ile aile ile ilgili yaşanan sorunlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 11,36$, $p= 0,023$). Farklı eğitim düzeyleri aile sorunlarıyla baş edebilmede anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadın girişimcilerin

aileleriyle ilgili sorunlarla baş edebildiğini veya daha az problemler yaşadığını söyleyebiliriz.

Araştırma kapsamında yer alan girişimci kadınlara iş hayatında bir kadın olarak karşılaştıkları en önemli güçlüklerin neler olduğu sorulmuştur. Kadın girişimcilerin %35'i fiziksel ve zihinsel yorgunluk ve yıpranmanın karşılaştıkları en önemli güçlük olduğunu vurgulamışlardır. Bunu işten kaynaklanan güçlükler, ev işleri ve çocuk bakımı izlemiştir (Tablo 3). Bununla birlikte, yüz yüze yapılan görüşmeler esnasında %35'lik (28 kadın) dilimin dışında kalan toplam 24 kadın, girişimcilik faaliyetleriyle birlikte ev işleri ve çocuk bakımı hususunda kendilerini birinci derecede sorumlu hissettikleri söylemişlerdir. Bu nedenle, toplumun kendilerine yüklemiş olduğu annelik rollerinin altında ezildiklerini ve bunun sonucu olarak fiziksel ve zihinsel yorgunluk ve yıpranma yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Aynı şekilde, kadınlara girişimci olmanın kadın olarak rollerini olumsuz etkileyip etkilemediği sorulmuş ve % 62'si kadınlık rollerini olumsuz etkilemediğini söylemiştir. Buna karşılık girişimciliğin kadın olarak rollerini olumsuz etkilediğini söyleyenlerin oranı %37'dir. Bununla birlikte, kadın girişimcilerin % 95 gibi büyük çoğunluğu eskiye oranla (girişimcilikten önce yani) kişisel imajı ve kendine olan güveninin iyi yönde geliştiğini düşünürken sadece % 4 oranında kadın girişimci değişim göstermediğini düşünmektedir. Kadın girişimcilerin % 78'i kendine zaman ayıramamaktan şikâyet etmiş ve %80'i iş ve aile yaşamından dolayı stres yaşadığını belirtmişlerdir. Kadınların kendilerini hem aile hem de iş hayatını birlikte başarılı bir şekilde yürütmek konusunda zorunlu gibi hissetmeleri üzerlerinde baskı oluşturmaktadır. Kadınlar ailesine ilişkin sorumlulukları ile işine ilişkin sorumluluğu arasında kalmakta birine yönelik rolünü öne aldığına diğerini ihmal ettiğini düşünerek rol çatışması yaşamakta bu da strese yol açmaktadır.

Tablo 3. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Güçlükler

<i>Karşılaşılan Güçlükler</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Missing	3	%3,5
Ev işleri	21	%24,7
Çocuk bakımı	6	%7,1
İşten kaynaklanan güçlükler	18	%21,2
Fiziksel ve zihinsel yorgunluk, yıpranma	28	%32,9
Zaman yönetimi	3	%3,5
Sosyal baskı	3	%3,5
Diğer	3	%3,5
TOPLAM	85	%100

Gezir

Kadınların girişimcilikten kazanılan parayı nerede harcadıklarına bakılacak olursa, kadın girişimcilerin yarısı %51'i aile ihtiyaçlarını karşılamak için, %33'ü işletme giderlerini karşılamak için kullanmaktadır. Sadece 7,8'i birikim yapabilmekte ve % 5,2'si kendi ihtiyaçları için bu parayı değerlendirebilmektedir. Bu sonuçlar Ufuk ve Özgen'in (2001:305) Ankara ilinde faaliyette buluna 220 evli girişimci kadın üzerine yaptığı çalışmayla birebir örtüşmektedir. Bahsedilen çalışmada da kadınların yüzde 51.8'i kazançlarını aile ihtiyaçlarını karşılamak için, yaklaşık yüzde 30'u işletme ihtiyaçları için ve yüzde 6.4'ü birikim, yüzde 5.5 ise kişisel ihtiyaçları için kullanmaktadır.

Eğitim düzeyi ve yaş ile girişimcilikten kazanılan paranın kullanım şekilleri arasında (aile ihtiyaçları için, kişisel ihtiyaçlar ve birikim için, işletme ihtiyaçları için) ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 11,962$ $p= 0,018$). Kadınların yaşı ve eğitim seviyesi yükseldikçe daha çok kendi kişisel ihtiyaçlarına ve birikime önem verebilmektedir. Eğitim seviyesi düşük ve 18 - 45 yaş grubu arasında olan kadınlar daha çok kazançlarını aile ihtiyaçlarına harcamaktadır.

Gelecek Planları

Araştırmamızda girişimci olarak faaliyet gösteren kadınların gelecekle ilgili planları ise şu şekilde tespit edilmiştir. 46 yaş ve üstü girişimcilerin % 63'ü işletmenin mevcut durumunu muhafaza etmeyi düşünürken, 26-45 yaş aralığındaki girişimcilerin % 35'i mevcut durumu korumayı düşünmekle birlikte, % 38'i işletmeyi büyütmeyi de hedeflemektedirler. 18 – 25 yaş aralığındaki kadınların %50'si işletmeyi büyütme hedefleri olduğunu ve %16'sının ise mevcut durumu koruma isteği mevcuttur. Ayrıca bu yaş aralığındaki kadın girişimlerin % 16'sı kaliteyi iyileştirme, %16 sı kurumsallaşma ve yine %16'lık bir kesim mevcut durumunu muhafaza etmeyi düşünmektedir.

Sonuç olarak, genç girişimcilerin işletmeyi büyütme, kalite ve kurumsallaşma hedefleri varken orta yaş ve üstü girişimci bayanların mevcut durum ile ilgili endişeler taşıdıkları, dolayısıyla, bu yaş grubundakilerin çoğunluğunun işletmenin şimdiki mevcudiyetinin sürekliliğini sağlama planları olduğunu söyleyebiliriz.

Kadın Girişimcilerin Aldığı Riskler

Bilindiği gibi risk, belirli bir zaman aralığında, hedeflenen bir sonuca ulaşamama, kayba ya da zarara uğrama olasılığıdır. Tam ve net olarak bilinmeyen, ya da öngörülemez yani belirsizlik içeren ve zamana bağlı olarak değişen risk, gelecekte oluşabilecek potansiyel sorunlara, tehdit ve tehlikelere işaret eder. Kadın girişimcilere işe başlarken ne tür riskler

aldıkları sorulmuş ve çoğunluğu ekonomik, fiziksel, ruhsal, sosyal ve aile ilgili risklerin tümünü düşünerek girişimde bulduklarını söylemişlerdir. Kadınların yaş ve eğitim durumlarına göre aldıkları riskler tablo 4’de gösterilmektedir. Buna göre, hemen hemen her yaş grubunda ve her eğitim düzeyinde en çok alınan risk ekonomik veya finansal risklerdir. Örneğin lisans ve lisansüstü eğitime sahip kadınların %38’i ekonomik risk, % 33’ü tüm riskleri, %19’u sosyal ve aile ile ilgili riskler aldığını ifade etmiştir. Elde edilen bu bulgular, daha önce bu konuda yapılan çalışmaları desteklemektedir; Hisrich ve Brush (1986) ve Ufuk ve Özgen’in (2001) çalışmalarında da kadın girişimciler arasında alınan riskler arasında en yüksek oran ekonomik risk olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Kadın Girişimcilerin Aldıkları Riskler

A. Ekonomik risk B. fiziksel & ruhsal risk C.Sosyal & aile ile ilgili risk D.Tüm riskler M. Missing

Eğitim	yaş	M	A	B	C	D	TOTAL
<i>ilköğretim</i>	18 - 25	1	0	0	0	0	0
			0%	0%	0%	0%	100,0%
	26 - 45	1	6	0	3	8	18
			33,3%	0%	16,7%	44,4%	100,0%
	46+		3	0	1	4	8
			37,3%	0%	12,5%	50%	100%
	Toplam	2	9	0	4	12	27
	%	7,4%	33,3%	0%	14,8%	44,4	100%
<i>lise</i>	18 - 25	1	0	1	0	2	4
			0%	25%	0%	50%	100%
	26 - 45		11	0	5	13	29
			38%	0%	17%	45%	100%
	46+	1	0	1	0	2	4
			0%	25%	0%	50%	100%
	Toplam	2	11	2	5	17	37
	%	5,4%	30%	5,4%	13,5%	50	100%
<i>lisans ve üstü</i>	18 - 25		1	0	0	0	1
			100%	0%	0%	0%	100%
	26 - 45		5	1	3	4	13
			39%	7%	23%	31%	100%
	46+	1	2	0	1	3	7
		14,3%	29%	0%	14%	43%	100%
	Toplam	1	8	1	4	7	21
	%	5%	38%	5%	19%	33%	100%

Başarılı Bir Girişimcide Bulunması Gereken Özellikler

Yapılan araştırmada kadınlara, başarılı bir girişimcide bulunması gereken özellikleri önem derecesine göre sıralamaları istendiğinde, ilk sıralarda kendine güven ve cesaret, çalışkanlık, dürüstlük, sabır ve hoşgörü, iletişim becerisi ve risk üstlenebilme gelmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Başarılı Bir Girişimcide Bulunması Gereken Özellikler

<i>Başarılı Bir Girişimcinin Sahip Olması Gereken Özellikler</i>	<i>Önem Derecesi</i>
1.Kendine güven, cesaret	%98,8
2.Çalışkanlık	%96,5
3.Dürüstlük	%95,3
4.Sabır ve hoşgörü	%94,1
4.İletişim becerisi	%94,1
5.Yönetim becerisi	%93
5.Risk üstlenebilme	%93
6.Deneyim	%89,4
7.Hırs ve kararlılık	%88,2
8.Eğitim	%87,1
9.Liderlik	%81,2
10.Duygusal zekâ	%77,6

Kadın girişimcilerle ilgili yapılan benzer çalışmalarda da kadınlar için başarılı olmanın en önemli faktörü “çok çalışmak” olarak belirtilmiştir. Kadınlar yüksek düzeyde kişisel risk almaya istekliken, yetki ve sorumluluk verme konusunda orta düzeyde risk alma eğilimindedirler. Ayrıca girişimci kadınların yüksek başarıya ihtiyacı sahibi, bağımsız, plan yapabilen, zaman yönetimini iyi bilen kişiler olarak tespit edilmişlerdir (Güney, 2006).

İşle ilgili Hükümetten Beklentiler

Araştırmamızda girişimci kadınların % 78’si işleri ile ilgili devletten beklentileri olduğunu belirtirken %22’si hiçbir beklentisi olmadığını dile getirmiştir. Devletten beklentisi olanların büyük çoğunluğu vergi kolaylıkları getirmesini istemektedir (%81.2). Bunu, rekabet koşullarının geliştirilmesi (%70.2), kredi olanaklarının iyileştirilmesi (%67), yaşlı ve çocuk bakım hizmetlerinin sağlanması (%66), bürokratik işlemlerin azaltılması (%63,5) ve eğitim olanaklarının sağlanması (%63) izlemiştir. Kadınlarımızın devletten öncelikli olarak beklentisi işletmenin devamlılığını sağlamaya yönelik ekonomik nedenlerden kaynaklanan desteklerdir. Ülkemizde özel sektörün her zaman dile getirdiği vergi yükü aynı zamanda rekabet koşullarını da olumsuz etkileyen faktörlerden birisidir. Girişimci kadınlar ayrıca kredi olanaklarının da geliştirilmesini beklemektedir çünkü kadınların en büyük problemi finansal güvenilirliklerini ispatlamakta çektikleri sorunlar nedeniyle bankalardan rahatlıkla kredi alamamaktadır. Yine kadınların yaşadığı önemli bir sorun daha önce belirtildiği gibi aile içi sorumluluklarından dolayı yaşadıkları stres, yorgunluk ve yıpranmadır. Genellikle erkekler eve ekmek getiren, ailenin kazancından sorumlu birincil

işgücü olarak görülürken, kadınlar ev işleri, yaşlı ve çocuk bakımından birinci derecede sorumlu olan ve iş piyasasında ikincil işgücü olarak görülmektedir. Bu geleneksel stereotipi değer yargıları ve beklentiler kadınların etkili olarak iş piyasasında çalışmasını veya iş bulabilmesini engellemektedir. Devletin sağlayacağı yaşlı ve çocuk bakım hizmetlerinin kadınların istihdam edilebilirliğini kolaylaştırması ve onların daha etkili ve verimli çalışmalarını sağlaması kuşku götürmez.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamıza katılan kadın girişimciler, iş kurma aşamasında maddi manevi en büyük desteği eş ve ailelerinden görmektedir. Büyük bir çoğunluğu evli, çocuklu ve genç yetişkinlerden oluşan bu kadınların iş hayatına atılımlarında onları girişimciliğe iten en önemli faktör aile gelirine katkı sağlamak iken çoğunlukla motive eden çekici faktörlerin başında ise başarıya isteği, başkalarına faydalı olabilme ve sosyalleşme isteği gelmektedir. Girişimci kadınların %85 gibi büyük bir çoğunluğu ticaret ve hizmet sektöründe ve genellikle tek kişinin işlettiği, küçük ölçekli işletmeler olarak faaliyet göstermektedir.

Araştırmamıza konu olan girişimci kadınlar iş kurma aşamasında karşılaştıkları en önemli sorunları sermaye temini ve bürokratik işlemler olarak belirtmişlerdir. Faaliyete geçtikten sonra yaşadıkları sorunlar ise vergi ödemeleri, pazarın durgun oluşu, bürokratik engeller ve aile ile ilgili sorunlar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, kadınlar girişimcilik faaliyetleri esnasında ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi sorumluluklarından dolayı iş ve aile hayatını uyumlaştırmada sorunlar yaşadıklarını ve bunun sonucu olarak fiziksel ve zihinsel yorgunluk ve yıpranma yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Yukarıda belirtilen sorunlara koşut olarak devletten beklentiler ise, öncelikle vergi kolaylıkları getirmesi, kredi olanaklarını geliştirmesi ve yaşlı ve çocuk bakım hizmetlerinin sağlanması olarak tespit edilmiştir.

Araştırmamızdan elde edilen bulgular kadınların girişimcilik konusunda desteklenmesi ve cesaretlenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Türkiye’de özellikle son yirmi yılda kadın girişimcilerin aktif iş hayatına atılımlarındaki artış ve istihdam alanı yaratmada ülke ekonomisine katkıları gözle görülür niteliktedir. Ancak yine de çok yeterli bir sayıya ulaştığı söylenemez. Bu nedenle, kadınlarımızın girişimci olabilmek ve potansiyellerini kullanmalarına imkân sağlamak için gerekli olan sermaye, eğitim, bilgi ve destek devlet ve sivil toplum örgütleri tarafından verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de girişimciliğin teşvik edilmesiyle birlikte, kadın girişimci profillerinin oluşturularak, kimlerin hangi alanlarda ve ne tür riskler altında çalıştıkları, devletin sağlayabileceği imkânların neler olduğu, çocuk bakımı, eğitimi ve sağlığı hususunda ne gibi güvencelerin verilebileceği yerel örgütlenmeler vasıtasıyla da belirlenebilir. Türkiye kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) gibi dernekler bu anlamda ümit vaat etmektedir. Kadın girişimcilerin kendi aralarında oluşturacakları işbirliği ve iletişim ağları ile birbirlerini tanıma, deneyimlerini paylaşma, dayanışma sağlayarak birlikte hareket etme fırsatı yaratmaları ortak sorunların bertaraf edilmesinde etkili olacaktır.

Ayrıca, Güney’in (2006:41) çalışmasında da belirttiği gibi kadın girişimciliğinin gelişmesinde katkıda bulunabilecek bir diğer sektör de medya kuruluşlarıdır. Medya kuruluşları kadın girişimciliğini tanıtmak ve özendirmek için eğitim programları düzenlemeli ve başarılı iş kadınlarını halka tanıtarak onların ülke ekonomisine ve kalkınmasına yaptıkları katkıları ortaya koyarak görünürlüklerini artırmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arat, Necla, 1993, Türkiye’de Kadın Girişimcilik, Tes-Ar Yayınları, No.7, Ankara.
- Cohen, Laurie ve Mallon, Mary, 1999, “The Transition From Organizational Employment to Portfolio working : Preceptions Of Boundrylessness” Work, Employment And Society cilt 13, Sayı 2, S.329 – 352.
- Coleman, S., 2002, “Constraints Faced by Women Small Business Owners: Evidence From the Data”, Journal of Development Entrepreneurship, 7(2), 151-174.
- Çelebi, N, Tokuroğlu, B. & Baran, A. :1993 Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların aile ve İş İlişkileri Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- Çelebi, Nilgün, 1997, Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler, TC. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Doğaner, E.Aysan, 2005, Yeni Nesil Girişimci, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Granger, Bill; Stanworth, John Ve Stanworth Celia, 1995, ”Self-Employment Career Dynamics : The Case Of Unemployment Push İn U.K.” Work, Employment And Society Cilt 9, Sayı 3, S.499 – 516
- Greene, Patricia G., Hart, Myra M., Gatewood, Elizabeth J., Brush, Candida G. Ve Carter, Nancy M., 2003, “Women Entrepreneurs: Moving Front and Center: An Overview of Research and Theory”, <http://www.usasbe.org/knowledge/whitepapers/greene2003.pdf>, ss. 1-47, (En son erişim, 10.11.2008).
- Greve, Arent ve Salaff, Janet W. 2003, “Social Networks And Entrepreneurship”, Entrepreneurship Theory And Practice, Cilt 28, Sayı 1 S. 1-22
- Güney, Semra, 2006, “Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1(1), haziran 2006, 25-43.
- Hisrich Robert D. ve Brush C. G., 1986, The Women Entrepreneur, Starting Financing and Managing a Successful New Business, Lexington Boks, Toronto.
- Hisrich Robert D. ve Peters Michael P. 2002, Entrepreneurship, McGraw Hill, Fifth Edition,
- İlkkaracan, İpek, 2008, Türkiye’de Kadın İstihdam Sorununa Çözümler; Lizbon Süreci Ve Kadın Girişimciliği, TOBB Kadın Girişimciler Kurulu Kongresi, Ankara, 25 Ağustos 2008.

- Kathleen Dechant ve Asya Al Lamky, 2005, "Toward an Understanding of Arab Women Entrepreneurs in Bahrain and Oman", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 10(2), ss. 123-140.
- Koçel, Tamer, 2003, *İşletme Yöneticiliği*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- KSGM, 2008, Türkiye'de Kadının Durumu, <http://www.ksgm.gov.tr/kadindurumu.pdf> (en son erişim, 04.07.2008).
- Kutunis, Rana Özen ve Hancı, Ayşegül, 2004, "Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algılamaları", 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 25-26 Kasım, 2004, <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/11-02.pdf>, (En son erişim, 12.10.2008).
- Tatlıdil, Rezan ve Candemir, Akyan, 1998, İhracata Yönelik Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerde Pazarlama Eğitiminin Firma Gelişimine Katkısı, İzmir Örneği, İzmir Ticaret Odası Yayını Yayın No:50
- TİSK, 2008, "Eurostat'ın İşgücü Raporu'nda Kadın ve Genç İstihdamı", İşveren, Eylül, 2008 sayısı, ss. 49-50.
- Ufuk, Hatun Ve Özgen, Özlen, 2001, "The Profile Of Women Entrepreneurs , A Sample From Turkey" *Internal Journal Of Consumer Studies*, Cilt:25, Sayı:4 , Ss.299-308
- Yetim , Nalan, 2002, "Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler, Mersin Örneği", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 79-92.